

Caiete critice, 18 mai 1997, nr. 3-4, p.145-147.

CRITERII TRANSPOLITICE SI CRITERII TRANSMAFIOTE ÎN CULTURĂ

Mihai Draganescu

Asupra unor opere literare, filosofice sau chiar stiintifice se emit uneori opinii divergente. Acestea pot merge pâna la extremele valorii sublime si non-valorii totale. Intr-un asemenea caz se poate arunca vina pe subiectivitate, iar aceasta poate fi atât de supralicitata încât sa parcurga uluitor distanta dintre da si nu în aprecierea valorii, dar nu aceasta este situatia de analizat si care îngrijoreaza, ci aceea în care decizia evaluarii este luata de un critic pe baza unui criteriu care ascunde interese din afara sferei culturii.

Asocierea dintre critic si criteriu, sau criterii, poate arunca o anumita lumina asupra naturii reale a valorii sau non-valorii unei opere declarata de un critic sau altul.

Acest amestec de aprecieri, pentru o singura opera, care ating extremele "valoare" si "non-valoare", face ca opera examinata sa se gaseasca în doua stari în acelasi timp: starea de valoare, s-o numim starea 1, si starea de non-valoare, pe care o vom simboliza cu 0. Alegerea simbolurilor 1 si 0 nu este întâmplatoare. In realitatea descrisa de fizica cuantica se constata existenta unor stari care rezulta din suprapunerea altora, fiecare componenta de stare având o anumita pondere. Este posibil a întâlni atunci o stare care sa rezulte din suprapunerea starilor 1 si 0, fiecare din acestea având o anumita <<greutate>>. Simbolurile 1 si 0 reprezinta anumite stari fizice, spre exemplu trecerea unui foton printr-un obstacol si respectiv reflectarea fotonului de catre acelasi obstacol. Starea cuantica a fotonului este o suprapunere de foton transmis si foton reflectat, deci de 1 si de 0 în acelasi timp. Nu este o scamatorie, ci o realitate.

Cum însa în ultimii ani se cauta asiduu o explicare a constiintei, o ultima resursa posibila pare a fi recurgera la ideea interventiei unor fenomene cuantice în functionarea mintii. O serie de lucrari importante abordeaza problema din acest punct de vedere. Chiar si în teoria structural-fenomenologica (ortofizica) pe care am publicat-o în ultimii douazeci de ani, am fost nevoit sa sugerez, de asemenea, inevitabilitatea unor procese la nivel cuantic.

Nu de acest lucru ne ocupam acum, dar ne întrebam daca nu cumva atribuirea de valoare si non-valoare, uneia si aceleasi opere, este un efect al unui comportament cuantic al mintii umane, fiind deci un proces natural. Ce face ca o minte în care se zbate si 1 si 0, sa aleaga pe planul constiintei sale macroscopice, necuantice, una din aceste doua posibilitati?

Deoarece valoarea si non-valoarea sunt atribuite de minti deosebite, si nu de o singura minte, s-ar parea ca nu avem de fapt o stare cuantica reala care sa cuprinda si pe 1 si pe 0, împreuna, într-un tot. Însa tot fizica cuantica, în interpretarea scolii de la Copenhaga (Niels Bohr) care predomina si astazi, arata ca atunci când se produce o masurare a fenomenului cuantic, se obtine fie 1, fie 0. Starea cuantica formata din suprapuneri este rupta si se revine la lumea noastra macroscopica obisnuita. Atunci, un creier ca instrument macroscopic ar putea sa masoare starea 1(valoare), altul starea 0(non-valoare).

Si astfel s-ar explica, în mod natural, de ce unele creiere ar masura valoare si altele non-valoare, într-o proportie a acestora determinata totusi de starea cuantica suprapusa din fiecare.

Chiar daca ar fi asa, starea creierului care face masuratoarea s-ar putea sa fie precedata de o alta operatie ,de filtrare, care sa influenteze nu numai masurarea, dar si decizia finala a mintii acestuia. Creierele, datorita ideilor pe care le poarta, nu sunt identice, si nu se prezinta ca aparate identice, cum este cazul aparatelor fizice experimentale.

De aceea, cu tot fondul cuantic posibil al functionarii unei minti, care trebuie desigur avut în vedere, suntem obligati sa privim lucrurile la nivelul normal psihologic al activitatii critice.

Multi ani, în viata noastra culturala s-au impus criteriul realismului socialist si criteriul materialismului dialectic si istoric, care printr-o curioasa transformare psihologica s-au transformat în anii din urma în criterii transpolitice sau chiar transmafioate.

Desi poate astazi, la noi, o analiza a criteriilor transpolitice si transmafioate ar apare urgenta, este nevoie de o analiza prealabila a notiunii de realism, atât de invocata în acest secol, si peste care nu se poate trece prea usor.

Fara anumite consideratii referitoare la "realismele" acestui secol, nu este posibil a examina, fie si sub o forma preliminara, transpoliticul si transmafiotismul în cultura.

În a doua jumatate a secolului XIX, au aparut în Germania scolile reale (Realschulen) cu predarea prioritara a matematicii, fizicii, chimiei si a stiintelor naturale. Scoala germana a influentat multe alte scoli europene, inclusiv scoala româneasca. Inainte de cel de-al doilea razboi mondial, si câtiva ani dupa aceea, în liceele românesti, în ultimii doi ani de clasa functionau doua sectii: literara si reala. De ce *real*? *Întelesul cuvântului real era acela de stiintific*, si de altfel o asemenea schimbare de denumire a

si avut loc, dar realul, ca denumire, lasa literarul, chiar si filosofia, în domeniul imaginarului si al visului. Cel puțin aceasta era impresia elevilor de la real.

Dar critica literara si critica unei filosofii nu impunea si impune în primul rand criterii realiste si stiintifice?

În domeniile artei si literaturii europene, *clasicismului* si *romantismului* le-au urmat într-adevar *realismul european* care cerea o redare fidela, obiectiva a realitatii. Dar ce altceva cerea si stiinta? Teoreticianul realismului european în arta si literatura a fost jurnalistul francez Champfleury (*Le Réalisme, 1857*), la rândul lui inspirat de opera si ideile teoretice ale cunoscutului pictor francez Gustave Courbet.

Realismul european a fost urmat de ceea ce s-a numit *naturalismul european*, de fapt o prelungire a primului. În tarile socialiste totalitare, prelungirea acestora, daca se poate numi astfel, a fost *realismul socialist* care cerea cam acelasi lucru, redarea fidela si obiectiva a realitatii, dar, cu o restrictie, numai "în lumina socialismului stiintific". Aceasta a însemnat de fapt parasirea realismului pentru a idealiza anumite clase sociale si mai ales conducatorii regimurilor socialiste totalitare. Astfel, au început sa se manifeste elemente transpolitice în aprecierea operelor culturale prin obligativitatea prezentei si referirilor la partidul unic, uneori pâna si în lucrari strict stiintifice. Una este atitudinea unui om de cultura în opera sa, dintr-o anumita convingere politica, fie chiar marxista sau marxist-leninista, si alta este transpunerea politicului de o anumita nuanta, oricare ar fi ea, ca o obligatie în aprecierea oricarei lucrari, în functie de care rezultau etichetari si consecinte cunoscute. Aceasta transpunere a politicului în critica am numit-o transpolitism.

Din nefericire, transpoliticul a reaparut ca o maladie si în perioada de tranzitie pe care o parcurge România, degradând starea de civilizatie a culturii române si a societatii românesti.

La fel de grav a fost în regimul socialist totalitar si criteriul realismului socialist îndreptat asupra grupului foarte restrâns al acelora care detineau puterea politica, pentru a-i scoate în evidenta meritele. Acesta era de fapt un criteriu transpus în cultura prin impunere de tip mafiot. Daca nu se platea tributul acestui criteriu transmafiot, atunci lucrarea nu putea sa apara. Dar si atunci au fost profesionisti ai criticii pentru care criteriile transpolitice si transmafiote nu erau de acceptat.

De ce renasc astazi criteriile transpolitice si transmafiote? Ce se întâmpla în societatea româneasca? Este adevarat ca transpolitismul nu mai este unic. În câmpul democratiei el se desface în ramuri distincte, dar sa nu uitam plecarea lui dintr-un trunchi comun, acela al totalitarismului socialist. Aceasta este starea de fapt la noi. Nu conteaza daca un anumit critic literar sau altul au scris opere de referinta pentru literatura româna,

recunoscând valoarea estetica dincolo de orice criteriu transpolitic, îmbrățișând în analizele lor pe toți scriitorii români indiferent de orientarea politica actuala, raspunzând la criteriile specifice literaturii ca arta. Acestor critici literari li se aplica criteriile transpolitice pentru a fi eliminati din viata culturala, cel puțin un numar de ani. Ce sa mai spunem atunci despre aprecierea lucrarilor si operelor literare în lumina criteriilor transpolitice? Nu înseamna acest lucru o pervertire a vietii culturale românești sau conti-nuarea altfel a unei maladii de care nu ne-am vindecat?

Si mai neplacuta este tendinta criteriilor transmafioate, directe sau aplicate sub masca unor criterii transpolitice si care nu urmaresc decât monopolizarea unui domeniu al culturii române de catre un anumit grup sau de un nucleu restrâns al unui grup atras mai mult de aspectul transpolitic cu intentii evidente de demolare culturala.

Vom putea rezista tendintelor transmafioate? Cu transpoliticul cred ca este mai usor de luptat deoarece el este evident, deschis, si putem ajunge la consensul eliminarii lui. Atunci se va prabusi si transmafiotismul mascat. Transmafiotismul va trebui sa-si gaseasca alte resurse decât cele politice, si le va gasi, dar va fi mult mai vulnerabil în fata comunitatii culturale românești.

O actiune împotriva non-civilizatiei în cultura este posibila, dar cu totii trebuie sa ne vindecam de necivilizatie, în general, si sa trecem la desfasurarea unei vietii culturale normale.

Cele de mai sus sunt valabile si în domeniul filosofiei, dar despre transpoliticism si transmafiotism în filosofie si în aprecierea lucrarilor si operelor filosofice vom reveni cu o alta ocazie.

De fapt, problema aprecierii unei filosofii originale nu este aceea a alegerii între materialism si idealism, ca sa folosim un cliseu care se servea odata, ci aceea a realismului în filosofie. Dar un realism filosofic care sa nu mai porneasca din doctrinele realismului medieval, si nici din realismul modern, ci dintr-un realism bazat sau pornit din cunoasterea stiintifica actuala, cu extrapolari, fie si speculative, în fata marilor probleme de frontiera ale cunoasterii. A înlocui critica unor lucrari filosofice, renuntând la criteriile bazate pe substanta actuala a filosofiei, cu o critica bazata pe criteriile transpolitice, acolo unde nici nu se gasesc urme politice, si, mai grav, pentru a impune criteriile transmafioate în raport cu lucrari filosofice românești sau cu analize ale acestor lucrari, toate acestea devin împietati fata de substanta însasi a filosofiei si chiar fata de substanta culturii române.

Intre 1 si 0 se decide adesea prin false criterii, fara nuanțarea la care ne învata, cel puțin prin analogie, stiinta cuantica, recurgându-se la decizii absolute, fara sustinere morala.

Acest text l-am scris la 12 februarie a.c. într-un moment de îngrijorare fata de unele fenomene din miscarea culturala din tara noastra, fara sa stiu ca aveam sa fiu supus, la rândul meu, unor criterii de apreciere, cel putin, de ordinul transmafiotismului. Ce altceva poate sa fie condamnarea unei idei filosofice originale care îmi apartine, ideea structural-fenomenologica, prin sacrificarea unui tânar care a îndrasnit sa-i dedice o teza de doctorat? Oricât de incredibil apare acest lucru, în România anului 1997, el s-a întâmplat prin abuz transmafiot si transpolitic. Tema structural-fenomenologica ortofizica trebuie interzisa deoarece infirma teza inexistentei filosofiei românesti !